

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

БОЧУЛЯК НАЗАР ІГОРОВИЧ

УДК 340.12

**АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ
СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ**

12.00.12 – філософія права

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Хмельницький – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницька обласна рада.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент,
ГАРАСИМІВ Тарас Зеновійович,
Навчально-науковий Інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»,
заступник директора з наукової та
міжнародної діяльності.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
ЦУРКАН-САЙФУЛІНА Юлія Василівна,
Чернівецький юридичний інститут
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри теорії та історії держави і
права;

кандидат історичних наук, доцент,
ЗАБЗАЛЮК Дмитро Євгенович,
Львівський державний
університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права,
конституційного та міжнародного права.

Захист відбудеться *«4» березня 2020 року об 11⁰⁰ годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради К 70.895.02 у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 8, конференц-зал (ауд. 907).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова за адресою: 29013, м. Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 38.

Автореферат розісланий *«4» лютого 2020 року*.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Ю. Черняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проголошення незалежності України, її розвиток як правової держави, формування громадянського суспільства активізували професійну адвокатську спільноту у напрямку визнання незалежності інституту адвокатури, виходу з декларативного рівня на практичний – надання належного статусу в системі органів правосуддя. Консолідація адвокатського потенціалу довкола цінностей власної професії, намагання досягнути законодавчого захисту прав адвокатів й гарантій адвокатської діяльності відповідно до міжнародної практики, запровадження високих кваліфікаційних стандартів є мотивуючими чинниками для організації адвокатського самоврядування в Україні.

В межах європейських устремлінь 5 липня 2012 року був прийнятий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який уперше визначив самоврядну модель української адвокатури. Закон частково імплементував європейські здобутки у сфері організації інституту адвокатури, зокрема, врахувавши рекомендацію Парламентської асамблеї Ради Європи для України, створити професійну асоціацію адвокатури відповідно до зобов'язання України, взятого при вступі до Ради Європи. Профільний закон про адвокатуру в цілому відповідав висновкам Венеціанської комісії та зобов'язанням України як члена Ради Європи. Відтак, наприкінці 2012 року, українська адвокатура відстояла власну незалежність, етичні й професійні стандарти, відданість європейському вибору.

На сучасному етапі розвитку української держави одним із найважливіших правозахисних інститутів є адвокатура. У контексті інтеграційних процесів проблема значимості адвокатури як одного з інститутів демократії, гаранта захисту прав і свобод людини та внутрішньої організації громадянського суспільства є назрілою та важливою. Реальність забезпечення права на захист прав і свобод людини є показником рівня демократичності суспільства, який значною мірою обумовлюється якістю адвокатського самоврядування в межах конкретного суспільства. Артикульована тема дослідження є актуальною також у зв'язку з необхідністю гармонізації національного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність із чинними міжнародними стандартами, які врегульовують відповідну професійну діяльність.

Не зважаючи на те, що у вітчизняному законодавстві та законодавстві зарубіжних держав є норми, які врегульовують адвокатське самоврядування, останнє ще перебуває в процесі своєї інституалізації, вироблення правових норм, дотримання яких уможливило б здійснення адвокатського самоврядування та механізмів. Сьогодні у вітчизняному правовому контексті не визначено належного механізму реалізації цих норм. Тому вироблення такого механізму та його законодавче закріплення шляхом удосконалення законодавчих норм в сфері функціонування адвокатського самоврядування окреслено як пріоритетне завдання подальших досліджень.

Теоретичною основою дослідження є розробки вітчизняних і зарубіжних науковців із філософії права, філософії, етики, теорії та історії держави і права, міжнародного права й інших галузей правової науки, які досліджують процеси становлення і функціонування правозахисної системи. Це концептуальні розробки Аристотеля, Ф. Бекона, І. Бентама, Г. В. Ф. Гегеля, Т. Гоббса, Г. Гроція, Демосфена, Діонісія Галікарнаського, І. Канта, Марка Фабія Квінтіліана, Дж. Локка, Плінія Молодшого, Ш. Монтеск'є, Платона, Плутарха, Ж.-Ж. Руссо Цицерона, та ін. Значну наукову цінність для цього дослідження мали праці французьких адвокатів, а саме: Е. Паскьє, А. Луазеля, А. Г. Буше д'Аржі, А. Г. Камю, Ф. Е. Молло, Ж. Фавра, А. Дюпена та інших.

Значну наукову цінність у процесі нашого дослідження мали праці французьких адвокатів, а саме: А. Г. Буше д'Аржі, А. Г. Камю, А. Луазеля, Ф. Е. Молло, А. Дюпена Е. Паскьє, Ж. Фавра, та інших.

Аналіз філософсько-правових засад адвокатського самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів базувався на працях вітчизняних і зарубіжних теоретиків та філософів права, зокрема: Р. Алексія, С. Алексєєва, О. Бандурки, С. Бобровник, Є. Васьковського, М. Вінавера, В. Вовк, Т. Гарасиміва, І. Гессена, М. Гольдштейна, Н. Гураленко, С. Гусарєва, Р. Дворкіна, В. Дудченко, М. Ібрагімова, М. Кельмана, Д. Керімова, Б. Кістяковського, А. Козловського, М. Козюбри, М. Костицького, А. Коні, О. Костенко, С. Максимова, М. Матузова, В. Налуцишина, П. Новгородцева, О. Омельчука, Н. Оніщенко, Р. Познера, П. Рабіновича, В. Соловійова, О. Скакун, С. Сливки, А. Стоянова, Ю. Тихомирова, Дж. Фінніса, Л. Фуллера, К. Шмітта та інших.

Окремі аспекти адвокатського самоврядування знайшли відображення в дослідженнях А. Аксьонова, Н. Бакаянова, С. Браян, Т. Варфоломеєва, Р. Йокабаускаса, А. Козьмініх, А. Кормич, Р. Мюллерат, Н. Обловацька, І. Переверза, С. Прилуцького, В. Ридчика, В. Самсонова, С. Сафулька, В. Сергієва, О. Синєокого, В. Смірнова С. Тарасова, Д. Фіолєвського, С. Фурси, В. Шкарупи та ін. Попри те, що адвокатське самоврядування як окрема проблема була предметом низки наукових розвідок (Н. Бакаянкової, Т. Вільчик, М. Ворошило, М. Димитрова, А. Іванцова, А. Меланчук, Л. Нестерчук, П. Репешко, В. Решота, Л. Слива, Т. Сокол, та інші), її філософсько-правові аспекти, зокрема, в контексті сучасних світоглядних орієнтирів ще не набули належного теоретичного опрацювання. Актуальність цього дослідження має двоєдину обумовленість: по-перше, більшість досліджень було здійснено до ухвалення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року, по-друге, сучасні глобалізаційні виклики вимагають нового теоретичного осмислення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року; спрямована на реалізацію Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015 та

відповідає вимогам Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року. Дисертація підготовлена у межах науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії держави і права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Теоретико-історичні проблеми розвитку держави і права» на 2017–2023 роки (номер державної реєстрації 0117U000103), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2013–2016 роки (державний реєстраційний номер 0108U008927) і на 2017-2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 13 від 17 травня 2016 року).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає у здійсненні комплексного філософсько-правового дослідження адвокатського самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів.

Реалізація окресленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- визначити стан наукової розробки проблеми, проаналізувавши наявну за темою дослідження джерельну базу;
- обґрунтувати доцільність обраного методологічного інструментарію для дослідження проблем адвокатського самоврядування;
- розкрити філософсько-правовий аспект адвокатури як соціального інституту;
- охарактеризувати правові моделі організації адвокатського самоврядування;
- проаналізувати незалежність як домінанту розвитку адвокатського самоврядування;
- охарактеризувати моральні імперативи в системі діяльності адвокатського самоврядування;
- визначити шляхи реформування організаційних та функціональних основ адвокатського самоврядування в Україні.

Об'єкт дослідження – адвокатське самоврядування як архітектонічний елемент сучасної правової реальності.

Предмет дослідження – адвокатське самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів.

Методологічною основою роботи є комплексне використання сучасних методологічних підходів, загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких сприяло розкриттю предмета дослідження. Науковий пошук засновувався на фундаментальних засадах сучасних методологічних підходів, зокрема, *системного* – в дослідженні проблеми загалом (визначенні суті філософсько-правового розуміння адвокатського самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів (розділи 1-3)); *синергетичного* – як засобу визначення шляхів реформування організаційних і функціональних основ адвокатського самоврядування (підрозділ 3.2); *цивілізаційного* – для з'ясування процесів

формування і функціонування адвокатського самоврядування в часово-просторових межах (усі розділи); *герменевтичний*, в свою чергу, дав можливість інтерпретувати правові тексти та нормативні акти.

Використання *діалектичного* та *історичного методів* сприяли з'ясуванню особливостей виникнення, еволюції та становлення адвокатського самоврядування (розділ 1-3). *Метод аналізу* документів застосовано при вивченні нормативно-правових актів, статистичних даних, матеріалів судових рішень/проваджень) (підрозділ 2.1). *Феноменологічний метод* мав місце в процесі охарактеризування основних понять дослідження (підрозділ 1.3). *Порівняльно-правовий метод* сприяв проведенню аналізу позицій різних філософських та правових шкіл щодо розуміння адвокатського самоуправління як феномена. Використання *порівняльного методу* дозволило охарактеризувати правові моделі організації адвокатського самоврядування (підрозділ 2.1). *Метод узагальнення* став запорукою формулювання висновків, результатів та основних положень дослідження.

Вказані вище методологічні підходи, методи, у взаємозв'язку із загальними логічними методами і прийомами (*аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії*), дозволили всебічно й ефективно встановити філософсько-правові засади функціонування адвокатського самоврядування.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження представлено працями у галузі філософії, філософії права, теорії та історії права, культурології, конституційного права та інших галузевих правових наук.

Нормативну основу роботи склали Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, які регулюють адвокатське самоврядування в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів Дисертація є першим у вітчизняній філософії права комплексним дослідженням феномену адвокатського самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *вперше*:

1) розкрито особливості моделі кількох професійних адвокатських організацій: 1) функціонування двох чи більше професійних адвокатських організацій в країні; 2) кількісна характеристики моделі кількох професійних адвокатських організацій обумовлюється історико-правовими чинниками та традиціями функціонування адвокатського стану; 3) наявність багаторівневої моделі адвокатської діяльності, розподіл функцій адвокатського самоврядування, значна кількість добровільних професійних організацій; 4) адвокатські організації є саморегульованими та повністю відокремленими від держави;

2) окреслено практичну реалізацію принципу незалежності адвоката, що безпосередньо обумовлюється дуалістичною природою інституту адвокатури в правовій державі. Вказано, що, з одного боку, адвокат є необхідним елементом у системі правосуддя, а з іншого – професійний консультант громадян та їх інституцій (об'єднань). Цю бінарну функцію адвокат може реалізовувати лише в тому випадку, якщо йому забезпечується

необхідна незалежність, оскільки незалежність є можливістю співвідносити й врівноважувати двосторонні інтереси;

3) визначено «моральні імперативи адвокатського самоврядування» як сукупність норм, що виражають вимоги держави та соціуму до адвоката. Наголошено, що це система загальних цінностей та правил, що регулюють відносини адвокатів між собою в процесі їх спільної професійної діяльності з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини. З'ясовано, що дотримання кожною особою адвокатського самоврядування етики поведінки є не лише запорукою ефективного та якісного виконання професійних обов'язків, а також забезпечення належного виконання власних функцій, що передусім сприятиме довірі клієнта та значимості адвокатури для соціуму в цілому;

удосконалено:

4) системний підхід до передумов виникнення та історичного розвитку адвокатського самоврядування;

5) необхідність внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо положення стосовно завдань адвокатського самоврядування: формування та забезпечення діяльності органів адвокатського самоврядування; формування професійного адвокатського корпусу; притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності;

6) з метою удосконалення Розділу VIII «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет» Правил адвокатської етики в чинній редакції пропонується внести такі зміни: виключити із норм вказаного розділу незрозумілі та оціночні поняття, які можуть призвести до розширеного тлумачення поведінки адвоката у дисциплінарній практиці Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури; привести у відповідність основні принципи адвокатської етики до принципів використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет; вилучити зі статей розділу положення, які суперечать закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; вилучити із тексту статей розділу положення, які обмежують право адвокатів на свободу висловлювань, підписання колективних листів і звернень, участь в інших колективних акціях тощо; надати нормам розділу переважно рекомендаційний характер;

набули подальшого розвитку:

7) пріоритети реформування інституту адвокатури в напрямку посилення професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності; вдосконалення критеріїв та процедури доступу до професії адвоката; удосконалення адвокатського самоврядування; забезпечення прозорих бюджетних та фінансових процедур в органах адвокатського самоврядування;

8) шляхи забезпечення саморегулювання та незалежності інституту, а саме: надання кожному адвокату права обирати та бути обраним до органів адвокатського самоврядування свого регіону або національного рівня. До складу органів адвокатського самоврядування можуть бути обрані лише адвокати, які мають не менше 5 років стажу та є внесеними до Єдиного реєстру адвокатів України; створення регіональних органів адвокатського

самоврядування як окремих юридичних осіб з власним бюджетом та повним спектром повноважень. Національна асоціація адвокатів України не втручається у діяльність регіональних органів адвокатського самоврядування та в професійну діяльність адвокатів; надання адвокатурі виключного права на встановлення кваліфікаційних вимог для входження у професію, визначення порядку підвищення кваліфікації та застосування дисциплінарних процедур стосовно діючих адвокатів. Практична реалізація цих повноважень покладена на Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури та Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять науково-теоретичний та практичний інтерес, а саме – можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – як основа для нових досліджень при вирішенні питань щодо проблеми організація та функціонування адвокатського самоврядування в Україні;

- у сфері правотворчості – для удосконалення чинного законодавства України у сфері адвокатського самоврядування;

- у навчальному процесі – для організації освітньої діяльності та викладання таких навчальних дисциплін, як «Філософія права», «Юридична деонтологія», «Юридична етика», «Адвокатура», а також для підготовки методичних розробок, підручників, навчальних посібників (*Акт про реалізацію результатів наукових досліджень Хмельницького університету управління та права від 25.11.2019 року*);

- у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності адвокатського самоврядування в Україні.

Особистий внесок здобувача. Усі сформульовані в дисертаційній роботі положення та висновки обґрунтовано на основі самостійних досліджень автора. Для аргументації окремих положень дослідження використано наукові праці інших учених, на які зроблено відповідні посилання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації було оприлюднено на таких науково-практичних заходах: Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти «*Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства (осінні читання)*» (Львів, 23 листопада 2018 р.), Восьмій Всеукраїнській науково-теоретичній інтернет-конференції «*Виконавча влада в Україні та інших державах: історія та сучасність (аспекти права)*» (Львів, 7 грудня 2018 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*» (Львів, 30 травня 2019 р.); Дев'ятій всеукраїнській науковій інтернет-конференції «*Законодавча влада в Україні та інших державах світу: історія і сучасність (аспекти права)*» (Львів, 31 травня 2019 р.); V Всеукраїнському круглому столі «*Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*» (м. Львів, 9 грудня 2019 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у десяти публікаціях, із них п'ять – у фахових виданнях України, чотири з яких

включено до міжнародної наукометричної бази даних «Index Copernicus International» (Польща) і п'яти тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Структура та обсяг дисертаційної роботи обумовлені метою, завданнями та предметом дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок, із них основного тексту – 185 сторінки. Список використаних джерел розміщено на 25 сторінках (277 найменувань), додатки розміщено на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт та предмет; охарактеризовано використані в дослідженні методи; сформульовано наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення; подано відомості про апробацію основних положень дисертаційної роботи; зазначено її структуру.

Розділ 1 «Філософсько-правовий аналіз адвокатського самоврядування в Україні» містить три підрозділи, у яких здійснено аналіз джерельної бази дослідження адвокатського самоврядування, розглянуто методологічні підходи дослідження та розкрито філософсько-правовий зміст адвокатури як соціального інституту.

У *підрозділі 1.1 «Джерельна база дослідження адвокатського самоврядування»* зазначається, що адвокатське самоврядування сьогодні є складним правовим явищем, яке потребує міждисциплінарних досліджень. Найширший пласт матеріалу, який підлягав осмисленню та аналізу в процесі дослідження історіографії адвокатського самоврядування, виявлено у працях сучасних авторів. Однак, ці роботи представлені здебільшого статтями дослідників у періодичних виданнях, й потребують фундаментальних досліджень. Вказано, що невід'ємною особливістю історіографії адвокатського самоврядування є її циклічний характер, коли наукові розвідки пов'язуються не стільки із хронологічною періодизацією (давньою історією, середньовіччям, новою та новітньою епохою) чи ж етапами розвитку державності, скільки зі стадіями розвитку самої адвокатури. Зазначено, що кожен період має певні особливості, необхідні для сприйняття та осмислення не лише адвокатською спільнотою, а й соціумом зокрема. Внаслідок довгочасних епохальних перетворень адвокатське самоврядування набуло глобального значення. Наголошено, що акцентуація здійснення історіографічного огляду адвокатського самоврядування є доконечною умовою як для з'ясування позитивного, так і негативного досвіду, що може стати корисним для реформування чинного національного законодавства та подальших наукових досліджень.

У *підрозділі 1.2 «Методологічні основи дослідження адвокатського самоврядування»* задані науково-методологічні межі філософсько-правового

осмислення усього спектру завдань дослідження. Складність і багатоплановість обраної наукової теми зумовили комплексний підхід у дослідженні поставлених проблем, який зрезультував у використанні низки методологічних підходів, філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання. Методологічною основою наукового пошуку стали напрацювання некласичної філософії права (правової інтерсуб'єктивності). Провідним у дослідженні є цивілізаційний підхід, використання якого в органічному поєднанні з системним, герменевтичним і синергетичним методологічними підходами дало змогу розглянути предмет дослідження у його багатогранності.

У підрозділі 1.3 «Адвокатура як соціальний інститут: філософсько-правовий аспект» знайшли висвітлення питання щодо специфіки адвокатури як соціального інституту. Дисертант зазначає, що в історичному аспекті адвокатура як соціальний інститут має тривалу історію формування, а його конкретні риси та структура детермінуються соціокультурним контекстом (складовими якого є панівна система цінностей, тип державності, правова система тощо). В підрозділі розкритий взаємозв'язок інституту адвокатури із розвитком державно-правових і цивільно-правових явищ в їх історичному розрізі. Наголошено, що кожна національна адвокатура формується у контексті певних історичних реалій, відтак на її виникнення, становлення та діяльність впливає ціла низка чинників – правосприйняття у соціумі, ставлення панівного класу (еліт) до такого суспільно-правового явища як адвокатура, й через таку призму формується ставлення суспільства як до професії у цілому, так і до конкретних її носіїв. У різні історичні епохи інститут адвокатури посідав різне місце: як найважливіша опора, або ж її висланець.

У силу визначальної функції інституту адвокатури – захисту прав людини, її розквіт припадав на час правління тих, хто був занепокоєний станом прав особи й прагнув надати адвокатській спільноті незалежність діяльності на благо народу та закону.

Розділ 2 «Адвокатське самоврядування як правова інституція: сучасні світоглядні орієнтири» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 «Правові моделі організації адвокатського самоврядування» вказано, що важливим поступом стосовно підвищення ролі адвокатів було і є консолідація їх у різноманітні професійні об'єднання. Нині у науковому дискурсі існують різні підходи до визначення моделей організації адвокатського самоврядування. Кількісний принцип дозволяє виокремлювати єдину організацію адвокатського самоврядування та модель кількох професійних адвокатських організацій. За сутнісною ознакою, дослідниця І. Переверза, визначає такі правові моделі організації інституту адвокатури: ізоляційну, етатичну, комерційну та соціальну.

Аналіз діяльності адвокатського самоврядування у різних зарубіжних країнах показує, що в них існують різні моделі організації. Найбільш поширеною є класична модель, що діє на основі принципу корпоративного управління, за якої частина повноважень членів адвокатської спілки делегуються органам управління. Членство в адвокатській організації та сплата членських внесків є обов'язковими, особа, котра не є членом професійної

організації адвокатів, не може здійснювати адвокатську діяльність. Такої моделі дотримуються Бельгія, Нідерланди, Італія, Іспанія, Франція, Греція. Наступна модель передбачає те, що палати формуються за територіальною ознакою та об'єднують всіх адвокатів, які внесені до списку тієї чи іншої федеральної землі, відтак їх юрисдикція поширюється лише на певній території. Яскравим прикладом такої моделі є Австрія. Модель, яка характеризується здійсненням самоврядування адвокатурою через спілки, асоціації існує у Швеції, Швейцарії. Остання модель передбачає управління через судові органи за допомогою юридичної спільноти (Великобританія). Проаналізовані моделі об'єднують те, що, окрім моделі самоврядування адвокатурою через асоціації та спілки, членство у них є обов'язковим.

Українській адвокатурі характерна модель єдиної професійної адвокатської організації, а Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує усіх адвокатів України (з моменту складення присяги адвоката України та осіб, які уже мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю) та утворюється з'їздом адвокатів України з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування.

У підрозділі 2.2 *«Незалежність як домінанта розвитку адвокатського самоврядування»* констатується, що адвокатура сьогодні є одним із головних інститутів громадянського суспільства, який має особливий статус незалежної організації, оскільки не є структурним елементом ні системи державної влади, ні органів місцевого самоврядування, що прослідковується у незалежності адвокатури від держави в особі її владних органів (адміністративних, правоохоронних, судових тощо) і посадових осіб. Така незалежність є умовою реалізації власної конституційної місії стосовно захисту прав й свобод людини, що дає фактичну можливість захищати ці права і свободи, запобігати їх порушення, зокрема, з боку держави.

Адвокатура має гарантії незалежності в кожній правовій демократичній державі, які інституційно реалізуються через принципи самоврядування та саморегулювання. У міжнародних стандартах незалежність адвокатури визначається, по-перше, як незалежність від впливу держави – втручання у відносини адвоката та клієнта, що заважає першому належно виконувати свої професійні обов'язки; по-друге, незалежність – це адвокатське самоврядування, себто інститут адвокатури та його члени зобов'язані самостійно управляти власними справами. Проте державні органи (уряд, парламент, суд) та посадові особи можуть виявляти певний інтерес до діяльності інституту адвокатури; по-третє, незалежність, в основі якої закладена порядність адвоката.

Незалежність – це не тільки відсутність того чи іншого впливу, а також свобода діяти у певних випадках на власний розсуд. Незалежність належить до тих категорій, які не можна аналізувати як часткові, вона, як і свобода, є винятково абсолютною. Наголошено, що адвокат у процесі професійної діяльності не повинен залежати ні від певних обставин, осіб (когось, чогось) чи бути підлеглим.

У підрозділі 2.3 «*Моральні імперативи в системі діяльності адвокатського самоврядування*» автор зазначає, що ефективний розвиток справедливого права в бутті сучасного соціуму задля гарантування високого правового порядку, визначає строге збереження та утвердження правових цінностей, усіх набутих людством досягнень у сфері гарантій прав і свобод людини, а також юридичних модусів, які гарантують максимальну реалізацію правових ідеалів й цінностей. Тому, доконечним є постійне, стійке сповідування у практичній площині адвокатського самоврядування чинних юридичних принципів й механізмів, що виражають такі правові ідеали та цінності.

Консолідація адвокатського самоврядування навколо моральних імперативів є надзвичайно важливою, позаяк наше суспільство переживає період серйозних викликів (боротьба з корупцією, бюрократизмом, усунення порушень у системі правосуддя тощо), тому постає суспільний запит у застосуванні в адвокатській діяльності морально-етичних вимог із врахуванням політичної дійсності. Саме застосування моральних імперативів у формуванні адвокатського самоврядування є невід'ємною складовою організації та перетворень в адвокатурі.

Розділ 3 «Адвокатське самоврядування в контексті судово-правової реформи в Україні» присвячений філософсько-правовому аналізу практичних аспектів функціонування інституту адвокатського самоврядування та шляхів його реформування.

У підрозділі 3.1 «*Адвокатське самоврядування в Україні: процес концептуалізації та інституалізації*» зауважено, що система органів адвокатське самоврядування в українській правовій реальності вперше була визначена у 2012 році Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідно до ч. 3. ст. 2. задля забезпечення належного виконання адвокатської діяльності, дотримання її гарантій, захисту професійних прав адвокатської спільноти, гарантування високого професійного рівня адвокатів та розв'язання питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування. Звідси, адвокатське самоврядування постає як гарант оптимальної діяльності адвокатської спільноти та захисту їх прав та інтересів певних індивідів (клієнтів).

Адвокатське самоврядування декларується як гарантоване державою право адвокатів самостійно розв'язувати питання як організації, так і діяльності адвокатури в порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Конститутивні засади діяльності адвокатського самоврядування теж визначаються нормами означеного Закону, який анонсує інститут адвокатури, по-перше, недержавним, а, по-друге, – самоврядним.

У процесі визначення поняття адвокатського самоврядування потрібно брати до уваги те, що таке самоврядування є виявом демократії в інституті української адвокатури, самостійним вирішенням адвокатською спільнотою спектру питань, які згідно із національним законодавством належать до відання адвокатської професійної асоціації. На що, власне, й вказує лексичне визначення слова «самоврядування». Тому й зміст поняття «адвокатське

самоврядування» відображає евентуальні форми участі адвокатів у розв'язанні цих питань, які в концепції самоврядування пов'язуються з видами (формами) демократії.

Адвокатське самоврядування – це гарантоване державою право адвокатів брати участь (безпосередню або через самостійно сформовані представницькі органи) у вирішенні питань діяльності інституту адвокатури в межах та порядку, передбачених національним законодавством. Формування в українському суспільстві ефективного адвокатського самоврядування є вкрай актуальним питанням, позаяк його інституалізація розпочалось фактично нещодавно. Цьому передувало створення належної нормативно-правової бази та прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У підрозділі 3.2 «Шляхи реформування організаційних та функціональних основ адвокатського самоврядування в Україні» вказано, що активізація, залучення адвокатів у процес формування стратегії розвитку адвокатської спільноти є одним із головних завдань, які стоять перед органами адвокатського самоврядування сьогодні. Здійснити це можливо, зробивши процес прийняття рішень такими органами максимально прозорим і публічним. Ухваленню важливих для адвокатів рішень має передувати широке обговорення, тоді рішення не будуть піддаватися несамовитій критиці, а навпаки, – будуть супроводжуватися колективною волею до виконання.

Зазначено, що питання щодо організаційних форм та системи органів адвокатського самоврядування у національному законодавстві є певною мірою спірними. Відповідно до ч. 1 ст. 46 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» організаційними формами адвокатського самоврядування є: конференція адвокатів регіону, рада адвокатів регіону, Рада адвокатів України, З'їзд адвокатів України. Однак, згідно з ч. 2 цієї статті, адвокатське самоврядування реалізується не тільки через означені організаційні форми адвокатського самоврядування, але й через Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, Вищу ревізійну комісію адвокатури, ревізійні комісії адвокатів регіонів. З огляду на це постає цілком аргументоване питання: чи визначені комісії інституту адвокатури не є організаційними формами адвокатського самоврядування? Разом з тим із дефініцією організаційної форми адвокатського самоврядування, ст. ст. 31, 32, 34, 43, 47, 54 профільного закону вживають термін «орган адвокатського самоврядування». Тому теж постає питання щодо співвідношення цих понять. Звідси, можемо зробити загальний висновок, що національне законодавство про адвокатуру на цьому етапі розвитку ще не повною мірою відображає реалії адвокатського самоврядування та не відповідає в адекватній формі викликам сьогодення.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в ст. 44 визначає основні завдання, які покладаються на адвокатське самоврядування. Втім окреслений законом спектр завдань адвокатського самоврядування є дещо неповним, обмеженим. Зокрема, вважаємо, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має передбачати положення стосовно таких завдань

адвокатського самоврядування: формування та забезпечення діяльності органів адвокатського самоврядування; формування професійного адвокатського корпусу; притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає у виявленні та встановленні філософсько-правових засад адвокатського самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів. У роботі враховано положення чинного національного законодавства, міжнародні правові стандарти, що стосуються проблематики дослідження, подано ґрунтовний аналіз наявного теоретичного та практичного матеріалу. Це сприяло обґрунтуванню та вирішенню завдань, які мають вагомому науково-теоретичну та праксеологічну значущість.

1. Провідну роль у методології дослідження адвокатського самоврядування відведено цивілізаційному підходу, позаяк кожна цивілізація формує власну модель інституту адвокатури, що пов'язано з існуванням різних правових систем й правових культур, заснованих на правових цінностях. За допомогою цивілізаційного підходу досліджено становлення адвокатського самоврядування у контексті світоглядних змін, якісних трансформацій у соціокультурному середовищі суспільства, а також порівняно з історією інших народів й цивілізацій. Важливим методологічним підходом у пізнанні адвокатського самоврядування є аксіологічний підхід, завдяки якому підходу права людини як цінність можуть розглянуто цінності прав людини у різні часові періоди і юридичної потреби такого незалежного інституту як адвокатське самоврядування. За допомогою антропологічного підходу визначено світоглядні основи адвокатського самоврядування, що дозволило повному трактувати його онтологічні витoki. Керуючись такою методологічною координатою, вихідною об'єктивною основою є незалежність інституту адвокатури. Застосування герменевтичного підходу щодо дослідження адвокатського самоврядування, шляхом вивчення текстів правового характеру, дозволило, по-перше, простежити особливості розвитку адвокатського самоврядування у певному суспільстві в конкретному часовому проміжку; по-друге, простежити історичний зв'язок у сталості, змінах й різноманітності принципів адвокатської діяльності, організації адвокатського самоврядування, формування адвокатського стану, правничого запозичення, а також засвідчувати про зближення правових систем. Використання синхронного та діахронного різновидів порівняння об'єктів дослідження, дозволило здійснити порівняння адвокатського самоврядування як на сучасному етапі розвитку правових систем, так і під час його трансформації. Застосування історичного підходу щодо дослідження та моделювання адвокатського самоврядування дозволило аналізувати інститут адвокатури у розвитку, в різноманітних зв'язках, виявляти загальне і особливе на основі вивчення конкретних процесів у певних історичних умовах, а також зрозуміти залежність теперішнього від минулого і значення справжнього як умови досягнення майбутнього.

2. До основних особливостей моделі єдиної організації адвокатського самоврядування, яка є найбільш практикованою, належать: існування однієї професійної адвокатської організації; широка регіональна структура; відокремленість від держави, саморегуляція; монополізація адвокатської діяльності. Визначальними ознаками моделі кількох професійних адвокатських організацій є: функціонування двох і більше адвокатських організацій у межах однієї держави; багаторівнева адвокатська діяльність; всі адвокатські організації є незалежними від держави, саморегулюючими. Більшість з представників адвокатської спільноти підтримує діяльність такої моделі адвокатського самоврядування, яка передбачена чинним законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

3. Згідно з запропонованою класифікацією за сутнісною ознакою адвокатське самоврядування в Україні позиціонує себе із соціальною моделлю, особливостями якої є: 1) адвокатська діяльність є законодавчо врегульованою державою; 2) інститут адвокатури позиціонується як незалежний інститут, себто не є частиною державного апарату; 3) інститут адвокатури як основний елемент громадянського суспільства; 4) інститут адвокатури належить до структури правозахисної системи держави; 5) адвокатура – гарант забезпечення прав й свобод людини та громадянина, юридичних осіб; 6) високе значення та важлива роль інституту адвокатури в суспільному житті; 7) захист прав людини та громадянина – найвища соціальна цінність; 8) моральні імперативи адвокатів посідають виняткове місце у їх професійній діяльності; 9) формування правової держави та розвиток громадянського суспільства є метою правової еліти.

4. Ознаками моделі єдиної організації адвокатського самоврядування є: 1) існування однієї професійної адвокатської організації в державі, якій належить монопольне право регулювання діяльності всіх адвокатів незалежно від обов'язковості членства; 2) здебільшого адвокатська організація має розгорнуту регіональну структуру; 3) адвокатське самоврядування є саморегульованим та повністю відокремленим від держави; 4) володіє всім діапазоном функцій щодо регулювання відносин, пов'язаних із адвокатською діяльністю; 5) модель єдиної організації адвокатського самоврядування є найбільш практикованою.

Модель кількох професійних організацій передбачає наявність двох чи більше професійних адвокатських організацій, що діють на території певної держави. Причин цьому є кілька (національний, мовний поділ держави (Бельгія), наявність декількох адвокатських професій (Польща), територіальний принцип (Велика Британія), функціонування декількох адвокатських об'єднань (Німеччина), кількість добровільних професійних організацій. Разом із професійними організаціями адвокатів (однією чи кількома) у межах однієї держави також діють регіональні та міжнародні професійні організації адвокатів і юриспрудентів, серед них Союз європейських юристів, Міжнародна асоціація права, Міжнародна асоціація юристів тощо.

5. Структурними елементами принципу незалежності адвокатської діяльності є незалежність як від правоохоронних органів, так і від держави в цілому. По-друге, процесуальні гарантії, зміст процесуальних норм

конституційної, кримінальної, цивільної, господарської галузей права зобов'язані забезпечувати рівність прав адвоката з іншим суб'єктами процесу. По-третє, адвокатська таємниця, забезпечення якої складає одну із визначальних гарантій незалежності адвоката. Власне вона забезпечує імунітет довірителя, а її дотримання є важливою умовою оптимальної співпраці адвокат-клієнт. По-четверте, незалежність від власних інтересів, себто незалежність не лише від зовнішніх чинників, але й і від внутрішніх. По-п'яте, адвокат повинен бути незалежним від клієнта, позаяк адвокат зобов'язаний зберегти довіру третіх осіб та суду та убезпечити власну якісну діяльність. По-шосте, незалежність адвоката від ділових партнерів, які в жодному випадку не повинні вчиняти тиск стосовно правової позиції адвоката, факту укладання адвокатської угоди. По-сьоме, функціонування адвокатського самоврядування, яке покликане захищати права адвокатів та їх незалежність. По-восьме, гарантії безпеки адвоката, що є запорукою ефективної адвокатської діяльності. Отже, незалежність, як домінанта адвокатської діяльності, є органічним й невід'ємним елементом якісного функціонування інституту адвокатури, без гарантування якого неможливе забезпечення успішності захисту прав та свобод людини і громадянина.

6. Моральні імперативи діяльності адвокатського самоврядування в Україні закріплені у профільному нормативно-правовому акті – Правилах адвокатської етики, серед них: принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; принцип дотримання законності; принцип домінантності інтересів клієнтів; принцип неприпустимості конфлікту інтересів; принцип конфіденційності; принцип компетентності та добросовісності; принцип поваги до адвокатської професії, а також окремі вимоги до рекламування адвокатської діяльності. Не зважаючи на ґрунтовне законодавче закріплення змісту низки морально-етичних принципів здійснення адвокатського самоврядування в Україні, нині в національному законодавстві реально не має належного механізму їх реалізації. Тому вироблення такого механізму та його законодавче закріплення шляхом удосконалення законодавчих норм в сфері функціонування адвокатського самоврядування окреслено як пріоритетне завдання подальших досліджень. Узагальнення філософського осмислення моральних імперативів адвокатського самоврядування представить відображення певних цінностей (філософію адвоката) – як індивідуальних, так і інституційних.

7. Реальне адвокатське самоврядування в Україні є новим явищем, котре нині проходить випробовування щодо координації регіональних та загальнонаціональних інтересів, специфіки виконання адміністративних функцій в інституті адвокатури тощо. Держава, яка передбачає адвокатське самоврядування, покликана забезпечити належну правову базу, відповідні гарантії для його самостійності та самоврядності. Натомість інститут адвокатури самостійно, виборчим шляхом, формує необхідні органи, які представлятимуть інтереси адвокатської спільноти у процесі взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами.

З метою гарантії ефективної діяльності адвокатське самоврядування ґрунтується на таких засновках: домінантах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами всіх рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання цих органів у професійну діяльність адвоката.

З метою гарантування незалежності адвокатура в Україні діє за модусом корпоративного самоврядування. Позаяк, адвокатське самоврядування є запорукою запобігання неправовому впливу на адвоката у процесі здійснення ним професійної діяльності та ефективності управління в системі адвокатури. Незалежність адвокатури від державних органів, її самостійність є одним із визначальних моментів належної організації цього правового інституту. Так, у «Стандартах незалежної юридичної професії», акцентується, що незалежність юридичної професії – це конститутивна гарантія реалізації захисту прав людини, доконечна для отримання якісної правничої допомоги. І тому, щоб ця допомога була високоякісною та дійсно професійною, в Україні функціонує адвокатське самоврядування – визначена національним законодавством система органів, яка надає кожному адвокату право на здійснення правових гарантій адвокатської діяльності, метою яких є забезпечення правничої допомоги на доволі високому професійному рівні.

8. Сучасна система адвокатського самоврядування в Україні має низку проблем, які вимагають розв'язання. Передусім, це питання цивільно-правової дієздатності Національної асоціації адвокатів України, а також органів адвокатського самоврядування як юридичних осіб. Згідно з ч. 1 ст. 92 Цивільного кодексу України особа набуває цивільних прав та обов'язків та реалізовує їх через свої органи, що діють згідно з чинним законодавством, установчими документами та законом. Відповідно до ч. 3 ст. 45 профільного закону Національна асоціація адвокатів України виступає юридичною особою, яка діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, визначені цим законом. Отож, органи адвокатського самоврядування де-факто є органами Національної асоціації адвокатів України, через котрі вона діє, хоч і закон прямо не визначає органи адвокатського самоврядування органами Національної асоціації адвокатів України. Зважаючи на вищенаведене, можемо зробити висновок, що цивільно-правовий статус органів адвокатського самоврядування не є повністю узгодженим із концепцією цивільного права та вимагає подальшого розвитку й значного удосконалення.

9. Національний та регіональний рівні системи органів адвокатського самоврядування визначають територіальну організацію адвокатського самоврядування, яка формується на базисі адміністративно-територіального устрою. Однак така дворівнева система має ряд вад, оскільки належно не вбезпечує безпосередню участь адвокатського корпусу у вирішенні проблем самоврядування, не відображає всі наявні в українському суспільстві форми адвокатського самоврядування. Зокрема, сьогодні на законодавчому рівні не регламентована первинна форма здійснення адвокатського самоврядування, що територіально найбільш приближена до них – збори адвокатів, до компетенції яких передусім віднесено обрання делегатів на регіональні конференції

адвокатів. Втім, законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність узагалі не визначено порядок проведення цих зборів, їх компетенцію та квоту представництва.

10. Сьогодні в Україні створено розгалужену систему органів адвокатського самоврядування як на загальнодержавному, так і регіональному рівні, цілю яких є представництво інтересів кожного адвоката, формування засад та правил, яких має дотримуватись адвокатська спільнота. Така система адвокатського самоврядування має на меті формування окремішньої, незалежної від держави, системи самоорганізації та самоуправління всього адвокатського корпусу. А це, передусім, повинно консолідувати усіх адвокатів, сприяти постійному підвищенні їх професійної кваліфікації, діяти як єдиний суб'єкт з метою захисту прав. Разом з тим, органи адвокатського самоврядування в українському суспільстві знаходяться лише на етапі їх становлення, а тому питання ефективності їх діяльності, здійснення покладених на них функцій, дійсне представництво та рівень самоорганізації адвокатської спільноти повинно стати предметом подальшого наукового опрацювання.

11. Євроінтеграційні процеси та потреба адаптації стандартів адвокатської діяльності потребують детального дослідження, виявлення кращих зразків правового регулювання функціонування адвокатського самоврядування ЄС. Євроінтеграційні процеси та збільшення міграційних процесів, до яких активно залучена Україна, потребують активізації правозахисної діяльності, посилення ролі українських адвокатів у світі. Важливим є наближення вітчизняних норм щодо діяльності адвокатури до тих, які прийняті в Європейському Союзі, необхідний системний підхід до подальших змін. Особливо важливою є адаптація в Україні положень європейського законодавства, які стосуються якості адвокатських послуг, адвокатської таємниці, етичних стандартів функціонування адвокатури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Бочуляк Н. Адвокатологія як науково-теоретична основа розвитку адвокатського самоврядування. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка», серія «Юридичні науки»*. 2018. № 906. С. 15–22 (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).

2. Бочуляк Н. І. Принципи адвокатури як основоположні засади діяльності адвокатського самоврядування. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка», серія «Юридичні науки»*. № 911. Вип. 21. 2019. С. 34–41 (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).

3. Бочуляк Н. Незалежність як домінанта адвокатського самоврядування. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка», серія «Юридичні науки»*. Вип. 22. 2019. С. 12–19 (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).

4. Бочуляк Н. Роль адвокатури у механізмі захисту прав і свобод людини. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка», серія «Юридичні науки»*. Вип. 24. 2019. С. 13–19 (Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних «*Index Copernicus International*» (Польща)).

5. Бочуляк Н. Адвокати та соціальні мережі: етико-професійні аспекти кореляції. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична*. Вип. 23. 2019. С. 80–91.

6. Бочуляк Н. Адвокатське самоврядування як магістраль поступу громадянського суспільства. *Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства (осінні читання): збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (23 листопада 2018 року. Упор. Л.В. Павлик. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 36–40.*

7. Бочуляк Н. Моделі розвитку адвокатури як соціально-правового інституту: світова практика. *Виконавча влада в Україні та інших державах: історія та сучасність (аспекти права): матеріали Восьмої Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції*. Наук. інтернет-конференції. Вип. 8. Терлюк І.Я. (укладач). ІНПП НУ «Львівська політехніка». Львів: Ліга-Прес, 2018. С. 72–76.

8. Бочуляк Н. Модель організації адвокатського самоврядування: основні ознаки. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез VII Всеукр. наук.-практ. конф. (30 травня 2019 р., м. Львів)*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 38–40.

9. Бочуляк Н. Адвокатське самоврядування в Україні: до проблеми організаційних форм. *Законодавча влада в Україні та інших державах світу: історія і сучасність (аспекти права): матеріали дев'ятої всеукраїнської наукової інтернет-конференції, 31 травня 2019 р.* Вип. 9. Львів. С. 153–157.

10. Бочуляк Н. І. Незалежність адвокатського самоврядування: основні концепти. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: Матеріали доповідей, виступів і повідомлень учасників V-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 9 грудня 2019 р.)*. Забзалюк Д. Є. (відповідальний за випуск), Яремчук В. Д. (укладач). Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : ПП «Видавництво «БОНА», 2019. С. 23–27.

АНОТАЦІЯ

Бочуляк Н.І. Адвокатське самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2020.

У дисертаційному дослідженні вперше здійснено комплексне теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання у сфері адвокатського самоврядування в контексті сучасних світоглядних орієнтирів.

Визначено правові моделі організації адвокатського самоврядування: ізоляційна, етатична, комерційна та соціальна.

Вказано, що моральні імперативи діяльності адвокатського самоврядування в Україні закріплені у профільному нормативно-правовому акті – Правилах адвокатської етики, серед них: принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; принцип дотримання законності; принцип домінантності інтересів клієнтів; принцип неприпустимості конфлікту інтересів; принцип конфіденційності; принцип компетентності та добросовісності; принцип поваги до адвокатської професії, а також окремі вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Не зважаючи на ґрунтовне законодавче закріплення змісту низки морально-етичних принципів здійснення адвокатського самоврядування в Україні, нині в національному законодавстві реально не має належного механізму їх реалізації. Доведено, що вироблення такого механізму та його законодавче закріплення шляхом удосконалення законодавчих норм в сфері функціонування адвокатського самоврядування окреслено як пріоритетне завдання подальших досліджень. Узагальнення філософського осмислення моральних імперативів адвокатського самоврядування представить відображення певних цінностей (філософію адвоката) – як індивідуальних, так і інституційних.

Обґрунтованою є необхідність наближення вітчизняних норм щодо діяльності адвокатури до тих, які прийняті в Європейському Союзі, необхідний системний підхід до подальших змін. Особливо важливою є адаптація в Україні положень європейського законодавства, які стосуються якості адвокатських послуг, адвокатської таємниці, етичних стандартів функціонування адвокатури.

Сформульовано основні шляхи та модуси вирішення проблеми функціонування інституту адвокатського самоврядування в Україні.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, адвокатське самоврядування, адвокатологія, принципи адвокатського самоврядування, моральні імперативи адвокатського самоврядування, модель організації адвокатського самоврядування.

АННОТАЦИЯ

Бочуляк Н.И. Адвокатское самоуправление в контексте современных мировоззренческих ориентиров. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.12 – философия права. – Хмельницкий университет управления и права имени Леонида Юзькова, Хмельницкий, 2020.

В диссертационном исследовании впервые осуществлено комплексное теоретическое обобщение и предложено решение научной задачи в сфере адвокатского самоуправления в контексте современных мировоззренческих ориентиров.

Определены правовые модели организации адвокатского самоуправления: изоляционная, етатична, коммерческая и социальная.

Указано, что моральные императивы деятельности адвокатского самоуправления в Украине закреплены в профильном нормативно-правовом акте – Правилах адвокатской этики, среди них: принцип независимости и свободы адвоката в осуществлении адвокатской деятельности; принцип соблюдения законности; принцип доминантности интересов клиентов; принцип недопустимости конфликта интересов; принцип конфиденциальности; принцип компетентности и добросовестности; принцип уважения к адвокатской профессии, а также отдельные требования к рекламированию адвокатской деятельности.

Несмотря на основательное законодательное закрепление содержания ряда морально-этических принципов осуществления адвокатского самоуправления в Украине, сейчас в национальном законодательстве реально не имеет надлежащего механизма их реализации. Доказано, что выработка такого механизма и его законодательное закрепление путем усовершенствования законодательных норм в сфере функционирования адвокатского самоуправления обозначены как приоритетные задачи дальнейших исследований. Обобщение философского осмысления нравственных императивов адвокатского самоуправления представит отображения определенных ценностей (философию адвоката) – как индивидуальных, так и институциональных.

Обоснована необходимость сближения отечественных норм о деятельности адвокатуры тем, которые приняты в Европейском Союзе, необходим системный подход к дальнейшим изменениям. Особенно важна адаптация в Украине положений европейского законодательства, касающихся качества адвокатских услуг, адвокатской тайны, этических стандартов функционирования адвокатуры.

Сформулированы основные пути решения проблемы функционирования института адвокатского самоуправления в Украине. Сформулированы основные пути и модуса решения проблемы функционирования института адвокатского самоуправления в Украине.

Ключевые слова: адвокат, адвокатура, адвокатское самоуправление, адвокатология, принципы адвокатского самоуправления, моральные императивы адвокатского самоуправления, модель организации адвокатского самоуправления.

SUMMARY

Bochuliak N.I. Advocate self-government in the context of modern worldviews.. – On the rights of the manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.12 – philosophy of law. – Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Khmelnytsky, 2020.

For the first time, a dissertation study carried out a comprehensive theoretical generalization and proposed a solution to the scientific problem in the field of advocate self-government in the context of modern ideological guidelines.

The legal models for the organization of advocate self-government are defined: isolation, etatism, commercial and social.

It is indicated that the moral imperatives of the activities of advocate self-government in Ukraine are enshrined in a profile normative legal act - the Rules of Advocacy Ethics, among them: the principle of independence and freedom of an advocate in the practice of advocacy; compliance with the rule of law; the principle of dominance of customer interests; principle of inadmissibility of conflict of interest; confidentiality principle; The principle of competence and integrity; the principle of respect for the legal profession, as well as individual requirements for the promotion of the legal profession.

Despite the thorough legislative consolidation of the content of a number of moral and ethical principles for the implementation of advocate self-government in Ukraine, now the national legislation does not really have an appropriate mechanism for their implementation. It is proved that the development of such a mechanism and its legislative consolidation by improving legislative standards in the field of the functioning of advocate self-government are identified as priority tasks for further research. A generalization of the philosophical understanding of the moral imperatives of advocate self-government will present a reflection of certain values (the philosophy of a lawyer) – both individual and institutional.

The necessity of convergence of domestic norms on the activities of the legal profession to those adopted in the European Union is justified, a systematic approach to further changes is needed. Particularly important is the adaptation in Ukraine of the provisions of European law relating to the quality of advocacy services, advocacy secrets, ethical standards for the functioning of advocacy.

The main ways and modus of solving the problem of the functioning of the institution of advocacy in Ukraine are formulated.

Key words: advocate, advocacy, advocacy, advocacy, principles of advocacy, moral imperatives of advocacy, model of organization of advocacy.

Підписано до друку 08.01.2020. Зам. № 20

Обсяг 0,9 друк. арк. формат 60х90/16. Наклад – 100 прим.

Надруковано у ТОВ «Хмельницький ЦНТІ»
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36
Тел. : (0382) 65-50-96